

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

Згідно зі Статтею 56 Конституції України кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб під час здійснення ними своїх повноважень.

Відшкодування моральної шкоди є одним із найдієвіших способів захисту цивільних прав та полягає у відновленні порушеного права та відшкодуванні шкоди, завданої неправомірними діями.

Моральна шкода — втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб.

В законодавстві України відшкодування моральної шкоди регулюється Конституцією України та Цивільним кодексом України. Важливе значення для вирішення спорів моральної шкоди є Постанова Пленуму Верховного Суду України №4 від 31.03.1995 року «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди».

Щодо міжнародної практики у сфері відшкодування моральної шкоди, основним міжнародним документом, на який у своїх рішеннях ссилається Європейський суд з прав людини є Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод. В міжнародному законодавстві поняття відшкодування моральної шкоди тотожне до поняття “сатисфакція”, слова латинського походження, що означає утамування почуття образи.

Стаття 23 Цивільного кодексу України встановлює, що моральна шкода, яка відшкодовується винною особою, може полягати:

- у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я;
- у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів;
- у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна;
- у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

Особливістю відшкодування моральної шкоди є першочергове звернення особи, права якої порушені до суду з позовною вимогою щодо відшкодування такої шкоди. Саме суд під час розгляду встановлює чи слід вважати моральною шкодою ті обставини, на які посилається позивач (потерпілий) та яка саме моральна шкода була завдана особі та її розмір.

Важливою умовою для осіб, які звертаються до суду для відшкодування моральної шкоди є наявність доказів. Це можуть бути будь-які факти, що підтверджують страждання фізичної особи, про які йдеться у вищезазначеній статті 23 ЦКУ. Докази можуть базуватися на свідченні свідків: друзів, колег, лікарів, якщо потерпілий звертався за допомогою до медичного закладу, а також на висновках психологічних експертів, якщо потерпілий звертався до спеціальних експертних установ.

Щодо розміру відшкодування моральної шкоди, то він одразу оцінюється самим потерпілим та визначається у позовній заяві, а вже остаточне рішення про розмір компенсації моральної шкоди приймається судом. Моральна шкода відшкодовується грошми, іншим майном або в інший спосіб. Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від: характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, інших обставин, які мають істотне значення.

Визначення розміру моральної шкоди судом має ґрунтуватися на засадах розумності та справедливості. Проте не існує точних методик для встановлення моральної шкоди. Це пов'язано з тим, що кожен випадок має свої особливості. Моральну шкоду не можна відшкодувати в повному обсязі, оскільки будь-яке відшкодування не можна порівняти зі стражданням, приниженням честі та гідності, особливо, якщо шкода була завдана фізичній особі. Тому таке відшкодування має суто умовний характер.

Державний нотаріус
Восьмої київської
державної нотаріальної контори
І. В. Левицька